

УДК 338.43:33.021

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.203.240-247>**Скидан О.В.**

доктор економічних наук

Поліський національний університет

Skydan Oleh

Dr. of Economic Sc.

Polissia National University

<https://orcid.org/0000-0003-4673-9620>**Кравченко В.О.**

Поліський національний університет

Kravchenko Vladyslav

Polissia National University

<https://orcid.org/0009-0001-5147-3401>

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

Статтю присвячено дослідженню фінансово-економічної характеристики діяльності підприємств аграрного бізнесу України. Доведено, що аграрний сектор економіки відіграє важливу роль з огляду на його внесок до формування індикаторів розвитку, взаємозв'язок з іншими галузями економіки, забезпечення продовольчої безпеки країни. Визначено, що основою для розробки управлінських заходів на усіх рівнях виступає аналіз існуючого стану та тенденцій розвитку аграрного бізнесу. З'ясовано, що до характерних особливостей функціонування аграрного бізнесу в Україні відносяться високий рівень потенціалу земельних ресурсів, вплив кліматичних змін, експортна орієнтованість галузі з сировинною моделлю експорту, нестача трудових ресурсів, зростання ролі агрохолдингів та великих підприємств, недостатній рівень застосування інноваційних технологій та сповільнений розвиток ринку органічної продукції. Визначено, що у діяльності аграрного бізнесу спостерігаються як позитивні (зростання обсягів реалізованої продукції, капітальних інвестицій, вартості майна та рівня самофінансування), так і негативні (зниження кількості суб'єктів господарювання, чисельності зайнятих працівників, посівних площ, чистого фінансового результату та рентабельності) тенденції. На основі визначених трендів сформульовано пріоритетні напрями для забезпечення стійкості та ефективності функціонування підприємств аграрного бізнесу.

Ключові слова: аграрний бізнес, підприємства аграрного бізнесу, сільське господарство, сільськогосподарські підприємства, аналіз, фінансово-економічна характеристика.

FINANCIAL AND ECONOMIC CHARACTERISTICS OF THE ACTIVITY OF AGRICULTURAL BUSINESS ENTERPRISES OF UKRAINE

The article is devoted to the study of the financial and economic characteristics of agribusiness enterprises of Ukraine. It was proven that the agricultural sector plays a crucial role due to its contribution to key development indicators, its interconnection with other sectors of the economy, and its importance in ensuring national food security. The agricultural sector also benefits achieving sustainable development goals. It was defined that the analysis of the current state and development trends of agribusiness is the foundation for the development of managerial measures at all levels. The specific features of agricultural business functioning in Ukraine were identified, namely a high potential of land resources, the impact of climate change, the export-oriented nature of the sector with a raw material-based export model, labor shortages, the growing role of agricultural holdings and large enterprises, insufficient application of innovative technologies, and the slow development of the organic products market. Both positive (growth in the volume of products sold, capital investments, assets value, and the level of self-financing) and negative (decline in the number of business entities, number of employees, sown areas, net financial results, and profitability) trends are observed in the agricultural sector. The controversial trends of agricultural enterprises functioning define the necessity for implementation of appropriate managerial measures on the level of the country, as well as on the level of individual business entities. Based on the identified trends, priority directions are outlined to ensure the stability and efficiency of agribusiness enterprises. Such priority directions include the following: strengthening financial support and diversifying sources of financial resources; forming a closed-loop agricultural production chain; intensifying efforts aimed at demining agricultural land;

exploring alternative sales markets and expanding the distribution network; implementing digital technologies in the activities of agricultural enterprises; implementing innovative technologies and improving the existing management approaches. The comprehensive approach to the implementation of the defined measures will contribute to the efficient and effective functioning of the agricultural business of Ukraine.

Keywords: *agribusiness, agribusiness enterprises, agriculture, agricultural enterprises, analysis, financial and economic characteristics.*

JEL classification: *Q10, Q12.*

Постановка проблеми. Аграрний бізнес є одним з наріжних каменів розвитку соціально-економічних відносин будь-якої країни, зокрема, України. Саме аграрний бізнес забезпечує вагомий частку у формуванні індикаторів розвитку української економіки, забезпечує базис продовольчої безпеки країни, сприяє реалізації концепції сталого розвитку. Зокрема, за даними Державної служби статистики України, у 2023 р. на сферу сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства (секція А за КВЕД-2010) припало 8,53% від загального обсягу ВВП країни, 6,16% від загальної чисельності зайнятих працівників, 14,85% від фінансового результату підприємств України загалом [1]. У свою чергу, продовольча безпека, як стан, що характеризується постійним доступом населення до достатньої кількості поживної та безпечної їжі [2, с. 146], значною мірою залежить від стабільності та ефективності функціонування аграрного бізнесу, діяльність суб'єктів господарювання якого забезпечує не лише власне продовольчі товари, але й сировину для подальшої її переробки підприємствами харчової промисловості. Діяльність суб'єктів аграрного бізнесу нерозривно пов'язана із Цілями сталого розвитку. Зокрема, ефективне функціонування аграрних підприємств сприятиме реалізації таких Цілей сталого розвитку, як ЦСР 2 «Подолання голоду», ЦСР 3 «Міцне здоров'я», ЦСР 8 «Гідна праця та економічне зростання», ЦСР 12 «Відповідальне споживання», ЦСР 15 «Збереження екосистем суходолу» [3]. З огляду на зазначене, роль аграрного бізнесу в Україні не викликає жодних сумнівів та обумовлена вагомим внеском сільськогосподарських суб'єктів господарювання у розвиток соціально-економічних відносин.

Водночас, як і всі інші галузі господарювання, аграрний бізнес зазнав руйнівного впливу внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України. До найбільших і найкритичніших чинників впливу на діяльність аграрних підприємств варто віднести фізичні загрози (бойові дії на території України, міне забруднення посівних площ, втрата майнового потенціалу через обстріли тощо); порушення логістичних зв'язків (блокування морських портів, проблеми при експорті продукції через територію Польщі, пошкодження автомобільної та залізничної інфраструктури тощо); зниження платоспроможного попиту внаслідок міграційних та економічних процесів; проблеми із ресурсним забезпеченням. Наявність суттєвих викликів, а також значення аграрного бізнесу визначають необхідність формування ефективної політики щодо підтримки та управління діяльністю сільськогосподарських підприємств як на макро-, так і на мікрорівні. У свою чергу, визначення пріоритетних цілей

та заходів відповідної політики визначає необхідність ґрунтовного аналізу стану та тенденцій функціонування аграрних суб'єктів господарювання з точки зору формування інформаційно-аналітичного базису для прийняття рішень. Зазначене обумовлює актуальність дослідження фінансово-економічної характеристики діяльності підприємств аграрного бізнесу України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль аграрного бізнесу у соціально-економічній системі України визначає вагомий науковий інтерес до даної теоретико-прикладної проблематики. Важливе місце у системі досліджень посідає вивчення особливостей функціонування, викликів та перспектив відновлення аграрних підприємств в умовах воєнного стану. Зокрема, даному напрямку присвячені роботи таких науковців як В.А. Витоптова [4], М.І. Дяченко та В.О. Жмуденко [5], С.В. Майстро [6], О.А. Сущенко та В.І. Тимкован [7] та ін. Одним з ключових трендів розвитку сучасних соціально-економічних відносин є цифровізація, що формує вагомий переваги для суб'єктів господарювання, в тому числі у сфері аграрного бізнесу. Питання імплементації цифрових технологій у діяльність аграрних підприємств розглянуті у дослідженнях В.Л. Вакуленка, Лю Юнтао та Д.С. Сметана [8], А.І. Єсипа та С.В. Бондаренка [9], О.В. Лебідь [10], О.М. Лободи [11] та ін. М.В. Гузенко розглядає особливості реалізації аграрної політики у контексті сталого розвитку [12]. Таким чином, проблематика забезпечення ефективного функціонування аграрного бізнесу та визначення ключових трендів його розвитку посідають вагомий місце у системі наукових досліджень.

Водночас, не зважаючи на вагомий науковий доробок у визначеній сфері, питання дослідження ключових тенденцій функціонування та розвитку аграрного бізнесу України залишається недостатньою мірою висвітленим з огляду на високий рівень складності, динамізму та невизначеності умов функціонування сільськогосподарських підприємств. Це формує суттєві виклики для забезпечення ефективності ухвалення управлінських рішень у сфері формування економічної політики як на рівні держави, так і на рівні окремих суб'єктів господарювання. Наявність такої прогалини визначає доцільність подальших наукових досліджень у сфері аналізу діяльності суб'єктів аграрного бізнесу та обумовлює актуальність обраної теми цієї статті.

Мета статті – надання фінансово-економічної характеристики діяльності підприємств аграрного бізнесу України з метою визначення ключових тенденцій та перспектив розвитку у цій сфері.

Досягнення поставленої мети передбачало вирішення наступних завдань: визначити особливості функціонування аграрного бізнесу в Україні; надати

фінансово-економічну характеристику діяльності підприємств аграрного бізнесу; розглянути перспективні напрями забезпечення стійкості та ефективності функціонування аграрного бізнесу України.

Виклад основних результатів дослідження. Аграрний бізнес традиційно є одним з найважливіших та найпотужніших секторів української економіки. З огляду на вагомий ресурсний потенціал, наявні земельні ресурси, історично усталені традиції землеробства, вітчизняний аграрний бізнес є розвинутим і відіграє вагомую роль у системі соціально-економічних відносин України.

Аграрний сектор економіки України характеризується поліструктурністю, що визначається високим рівнем його розвитку. Зокрема, за КВЕД-2010 [13] до сфери аграрного бізнесу відносяться: вирощування однорічних і дворічних культур; вирощування багаторічних культур; відтворення рослин; тваринництво; змішане сільське господарство; допоміжна діяльність у сільському господарстві та післяурожайна діяльність. Водночас, аграрний сектор є інтегральною частиною економіки України в цілому та органічно взаємопов'язаний з іншими галузями економіки (рис. 1).

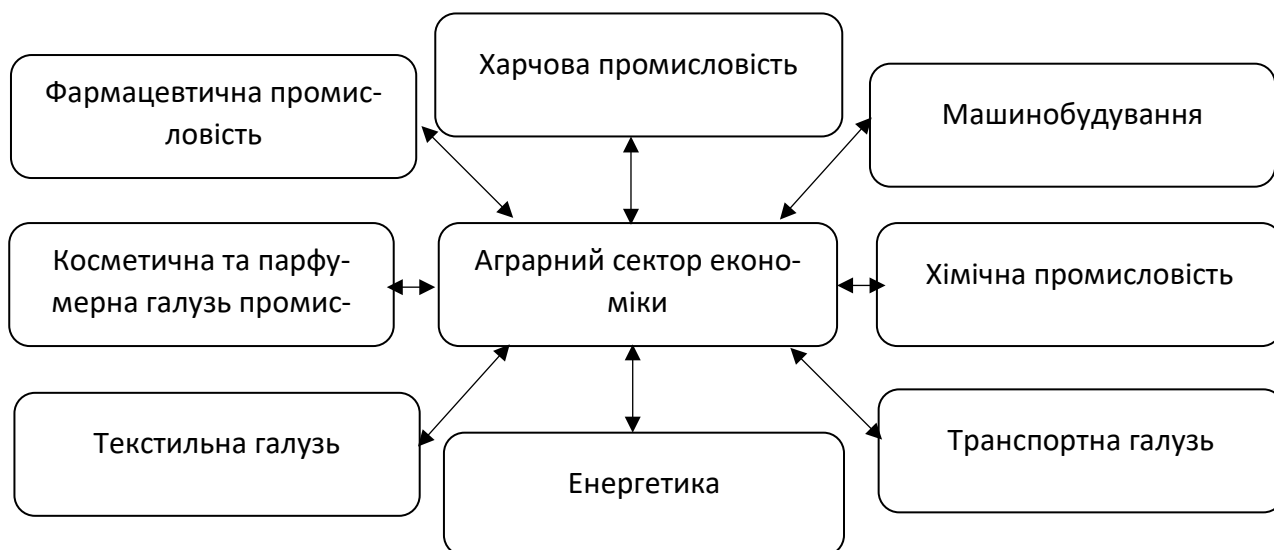

Рис. 1. Взаємозв'язок аграрного сектору з іншими галузями економіки України

Джерело: розроблено автором

Так, ряд галузей економіки виступає постачальниками необхідних ресурсів та послуг для ведення діяльності підприємств аграрного бізнесу (машинобудування, хімічна промисловість, транспортна галузь, енергетика), у той час як сільськогосподарська продукція використовується як сировина у виробничих процесах інших галузей (харчова, фармацевтична, косметична та парфумерна, текстильна галузі). Взаємодія усіх секторів економіки України обумовлює синергетичний ефект, що визначає важливість ефективної діяльності суб'єктів кожної з галузей, зокрема, сільського господарства.

Аграрний бізнес в Україні має вагомі передумови для забезпечення його розвитку, що визначають особливості його функціонування. Специфічні особливості функціонування аграрного бізнесу в Україні визначаються наступними трендами:

- високий рівень потенціалу земельних ресурсів (чорноземи), що, водночас, зазнає негативного впливу внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України;
- кліматичні зміни, що призводять до ускладнення умов господарювання, зокрема, посухи, підвищення температурного режиму, високий рівень волатильності погодних умов;
- експортна орієнтованість галузі з сировинною моделлю експорту (значна частка продукції експортується без її переробки);
- нестача трудових ресурсів внаслідок міграційних і мобілізаційних процесів;
- зростання ролі агрохолдингів та великих підприємств аграрного бізнесу у виробництві сільськогосподарської продукції, особливо у сфері рослинництва [7];
- вагома частка суб'єктів господарювання аграрного бізнесу досі використовує застарілі технології, що зменшує рівень продуктивності їх діяльності [7];
- сповільнений розвиток ринку органічної сільськогосподарської продукції [12].

Вищезазначені та інші особливості визначають специфіку функціонування аграрних підприємств, що знаходить своє відображення у тенденціях розвитку. Кількісні показники діяльності суб'єктів аграрного бізнесу України наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Кількісні показники діяльності суб'єктів аграрного бізнесу України

Показники	Роки					Відхилення 2023 р. до 2019 р.	
	2019	2020	2021	2022	2023	+/-	%
Кількість діючих суб'єктів господарювання, од.	68232	66697	64540	48091	57391	-10841	-15,9
Чисельність зайнятих працівників, тис. осіб	535,3	508,3	509,4	432,2	404,9	-130,4	-24,4
Площа посівна сільськогосподарських культур, тис. га	23229	23858	24587	19234	18062	-5167	-22,2

Джерело: сформовано автором за даними [1]

Відповідно до даних табл. 1 відмітимо зниження усіх кількісних показників діяльності аграрного бізнесу, що відображає вплив повномасштабної війни на діяльність сільського господарства. Так, кількість діючих суб'єктів господарювання знизилася на 10841 од. або на 15,9% у 2023 р. порівняно з 2019 р. За даними аналітичного сервісу UC.Market, саме у аграрному секторі відбулася найбільша кількість припинень господарської діяльності за час повномасштабної війни (за період з 2022 р. по 1 квартал 2024 р. включно) [14]. Водночас, позитивним є приріст на 9300 од. у 2023 р. порівняно з кризовим 2022 р., що свідчить про певне пожвавлення ділової активності після шокового стану сектору у 2022 р.

Чисельність зайнятих у сільському господарстві працівників знизилася на 130,4 тис. осіб або на 24,4%, що обумовлено процесами міграції населення, мобілізацією, а також окупацією частини території України. Така ситуація засвідчує дефіцит трудових ресурсів у сільському господарстві та визначає один з найбільш важливих і складних викликів у діяльності суб'єктів аграрного бізнесу.

Значного скорочення зазнала і посівна площа сільськогосподарських культур – на 22,2%, що пояснюється окупацією та мінним забрудненням території України. За даними UN Mine Action Service (UNMAS), Україна наразі є найбільш забрудненою країною у світі [15]. Станом на грудень 2024 р. забруднена вибухонебезпечними предметами територія України становить 139000 км² [16], що складає майже 23% від загальної території держави. Водночас, позитивним явищем є активні консолідовані зусилля щодо розмінування земель, в тому числі сільськогосподарських. Маємо також відмітити, що, не зважаючи на суттєве скорочення посівних площ, аграрії України поступово адаптуються до нових реалій, змінюючи асортимент продукції, оптимізуючи структуру взаємовідносин з контрагентами [4, с. 211]. Зокрема, ряд сільськогосподарських виробників переорієнтувався з вирощування зернових на олійні культури [5].

Розглянуті вище тенденції вплинули на показники діяльності суб'єктів аграрного бізнесу, в першу чергу, на індекси сільськогосподарської продукції (рис. 2).

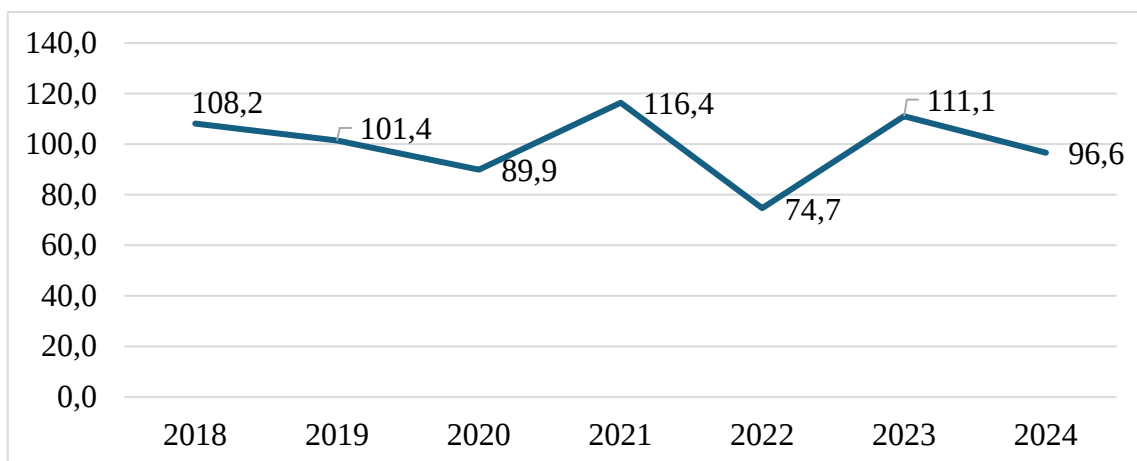

Рис. 2. Індекси сільськогосподарської продукції, % до попереднього року

Джерело: сформовано автором за даними [1]

Дані рис. 2 засвідчують високий рівень волатильності індексів сільськогосподарської продукції, що обумовлений впливом чинників зовнішнього середовища. Зокрема, зниження індексу у 2020 р. обумовлено наслідками пандемії COVID-19, у 2022 р. – шоковим станом аграрного сектору внаслідок розгортання

повномасштабної війни. У 2023 р. спостерігалось певне пожвавлення ділової активності, однак вже у 2024 р. індекс сільськогосподарської продукції знизився до 96,6%, що свідчить про посилення негативних тенденцій. Загалом маємо зробити висновок про високий рівень залежності аграрного бізнесу від стану та

динаміки чинників зовнішнього середовища.

З метою більш ґрунтовного дослідження стану та особливостей функціонування підприємств аграрного

бізнесу вважаємо за доцільне проаналізувати фінансово-економічні показники їх діяльності (табл. 2).

Таблиця 2

Фінансово-економічні показники діяльності підприємств аграрного бізнесу України

Показники	Роки					Відхилення 2023 р. до 2019 р.	
	2019	2020	2021	2022	2023	+/-	%
Обсяг реалізованої продукції, млрд грн	537,5	587,7	891,0	651,9	750,1	212,6	39,6
Індекси цін продукції сільськогосподарства, %	92,4	119,2	136,0	101,2	92,4	0,0	х
Додана вартість за витратами виробництва, млрд грн	195,5	255,1	505,1	262,0	228,0	32,5	16,6
Капітальні інвестиції, млрд грн	59,2	50,1	68,0	48,4	63,6	4,4	7,4
Чистий прибуток, млрд грн	101,2	82,0	249,5	85,2	74,5	-26,7	-26,3
Рентабельність реалізації, %	18,8	13,9	28,0	13,1	9,9	-8,9	х
Рентабельність усієї діяльності*, %	16,6	14,0	37,8	13,7	7,9	-8,7	х
Власний капітал, млрд грн	519,2	608,3	791,2	805,5	869,8	350,6	67,5
Вартість майна, млн грн	1023,3	1118,9	1330,9	1421,7	1509,3	486,0	47,5
Коефіцієнт автономії	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,1	13,6

* – дані за розділом 01 «Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг» за КВЕД-2010

Джерело: сформовано та розраховано автором за даними [1]

Так, обсяги реалізованої продукції (табл. 2) підприємств аграрного бізнесу зросли на 212,6 млрд грн або на 39,6% у 2023 р. проти 2019 р. Водночас, показник 2023 р. є меншим за відповідне його значення у 2021 р., тобто діяльність підприємств галузі ще не досягла довоєнного рівня. На зростання обсягів реалізованої продукції у 2023 р. вплинуло поступове відновлення експорту. Так, за даними фахівців Національного інституту стратегічних досліджень, у 2023 р. обсяг експортованої сільськогосподарської продукції у натуральних одиницях виміру зріс на 15% порівняно з 2022 р. [17]. Позитивним є продовження відповідної тенденції і у 2024 р., адже Україна майже вийшла на показник експорту агропродовольчої продукції довоєнного періоду (24,5 млрд дол. США) [18]. Зростання обсягів реалізованої продукції свідчить про збільшення обсягів виробництва, що підтверджується позитивною динамікою доданої вартості (зростання на 32,5 млрд грн або на 16,6% у 2023 р. проти 2019 р.).

У 2023 р. спостерігається зниження індексу цін продукції сільськогосподарства, що обумовлено як збільшенням її обсягів, так і зміною кон'юнктури ринку внаслідок скорочення платоспроможного попиту.

Про наявність позитивних тенденцій у галузі свідчить збільшення обсягів капітальних інвестицій на 7,4% у 2023 р. порівняно з 2019 р., що відображає реалізацію проєктів розвитку аграрних підприємств. Зростання капітальних інвестицій вплинуло на збільшення вартості майна аграрних підприємств (на 486,0 млрд грн або на 47,5%), яке значною мірою фінансується за рахунок власного капіталу (приріст становив 350,6 млрд грн або 67,5%). Загалом маємо відмітити високий рівень самофінансування аграрних підприємств, що підтверджується значеннями коефіцієнту автономії,

що протягом усього досліджуваного періоду відповідав прийнятним нормативним значенням (більше 0,5). У 2023 р. спостерігається зростання даного показника до 0,6 п., що свідчить про збільшення частки власних фінансових ресурсів у формуванні майна аграрних підприємств.

Негативні тенденції спостерігаються у сфері формування чистого фінансового результату та рентабельності підприємств аграрного бізнесу. Зокрема, чистий прибуток знизився на 26,7 млрд грн або на 26,3%, причому негативні тенденції до зниження продовжуються у 2023 р. Аналогічна ситуація спостерігається і щодо показників рентабельності. Так, рентабельність реалізації знизилася на 8,9 пункти, а рентабельність усієї діяльності – на 8,7 пункти, що обумовлено зростанням витратомісткості діяльності аграрних підприємств.

Отже, діяльність підприємств аграрного бізнесу України характеризується контраверсійними тенденціями. Зокрема, спостерігається пожвавлення ділової активності, однак ключовою проблемою залишається зниження ефективності діяльності внаслідок зростання її витратомісткості.

На підставі результатів проведеного аналізу вважаємо за доцільне сформулювати пріоритетні напрями щодо забезпечення стійкості та ефективності функціонування підприємств аграрного бізнесу України.

1. Максимально можливе забезпечення фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств шляхом диверсифікації заходів та джерел фінансування, що підвищить рівень фінансової стійкості, як наслідок – економічної безпеки суб'єктів господарювання [5]. У даному контексті важливо відмітити проєкт «Земельний банк», який передбачає впровадження прозорого механізму оренди державних

сільськогосподарських земель через онлайн-аукціони та спрямування отриманих в результаті коштів на підтримку аграрного сектора [19].

2. Спрямування заходів на формування замкненого ланцюга сільськогосподарського виробництва, що передбачатиме раціональне забезпечення функціонування аграрних підприємств матеріально-технічними ресурсами [5].

3. Розширення програми «Доступні кредити 5-7-9%» для підприємств аграрного бізнесу з метою здешевлення кредитних ресурсів [6, с. 152].

4. Консолідація національних зусиль та зусиль міжнародної спільноти, спрямованих на розмінування земель сільськогосподарського призначення [6, с. 153].

5. Пошук альтернативних ринків збуту та розширення відповідної мережі збуту [6, с. 154]. Важливими інструментами реалізації даного напрямку є використання відповідних платформ. Зокрема, у червні 2017 р. України долучилася до European Enterprises Network [20], бізнес-мережі, що сприяє партнерству та консорціумам у господарській діяльності. За допомогою відповідного ресурсу український бізнес може шукати запити та / або створювати пропозиції для іноземних бізнес-партнерів. Вітчизняним аналогом такої платформи для співробітництва є Е-каталог, що сприяє налагодженню бізнес-партнерств та просуванню їх товарів та послуг [21]. Наразі на платформі зареєстровано 1857 підприємств, однак даний ресурс є перспективним з точки зору розширення присутності вітчизняного бізнесу.

6. Інтенсифікація процесів цифровізації, таких як системи точного землеробства, комунікаційні платформи, використання дронів та супутникових технологій [8], обробка великих даних, хмарні обчислення, застосування штучного інтелекту [11, с. 80-81].

7. Розвиток цифрових бізнес-екосистем, що представлятимуть собою мережу суб'єктів господарювання та забезпечуватимуть ефективну комунікацію у процесі реалізації технологічного циклу виробництва агропродукції [9].

8. Розвиток консалтингових послуг у сфері забезпечення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств, зокрема, щодо цифровізації бізнес-процесів та імплементації інноваційних рішень [10, с. 181].

9. Імплементація інноваційних технологій у діяльність підприємств аграрного бізнесу, що нададуть можливість підвищити рівень продуктивності ресурсів та знизити витратомісткість діяльності.

10. Удосконалення існуючих підходів до управління діяльністю суб'єктів господарювання з метою впровадження дієвих інструментів та моделей менеджменту, зокрема, в частині управління витратами.

Запропонований перелік заходів не є виключним та потребує адаптації до специфіки діяльності окремих суб'єктів господарювання, водночас, вважаємо, що розглянуті напрями є пріоритетними з огляду на сучасні особливості функціонування вітчизняного аграрного бізнесу.

Висновки. Аграрний сектор відіграє важливу роль в економіці України з огляду на його частку у формуванні ключових індикаторів розвитку економічної системи в цілому, значення у забезпеченні продовольчої безпеки та досягненні цілей сталого розвитку. Водночас, як і інші галузі економіки, аграрний бізнес зазнав вагомego негативного впливу внаслідок розгортання повномасштабної війни. Так, у 2023 р. спостерігається суттєве скорочення кількості діючих суб'єктів господарювання, чисельності зайнятих працівників та посівної площі сільськогосподарських культур. У діяльності підприємств аграрного бізнесу наявні також і позитивні тенденції. Зокрема, обсяг реалізованої продукції зріс на 39,6% порівняно з 2019 р., проте не досягнув рівня 2021 р. Зростанням характеризується також і майновий потенціал аграрних підприємств. Позитивним є також збільшення рівня самофінансування суб'єктів господарювання. Водночас, однією з ключових негативних тенденцій є вагомe зниження чистого фінансового результату та рентабельності, що свідчить про зростання витратомісткості діяльності аграрних підприємств. На основі проведеного дослідження визначено пріоритетні напрями для забезпечення стійкості та ефективності функціонування аграрного бізнесу, зокрема: посилення фінансової підтримки та диверсифікація джерел фінансових ресурсів; формування замкненого ланцюга сільськогосподарського виробництва; активізація зусиль, спрямованих на розмінування земель сільськогосподарського призначення; пошук альтернативних ринків збуту та розширення мережі збуту; активне впровадження цифрових технологій у діяльність аграрних підприємств; імплементація інноваційних технологій та удосконалення існуючих підходів до управління. Комплексний підхід до реалізації зазначених напрямів надасть можливість забезпечити стійке та ефективне функціонування підприємств аграрного бізнесу. Перспективи подальших досліджень знаходяться у сфері удосконалення методичних засад обґрунтування стратегії розвитку підприємств аграрного бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Глушков О.А. (2025). Продовольча безпека: сутність, еволюція поняття та сучасні імперативи забезпечення. Економічний простір, № 200. С. 144-150. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.200.144-150>.
3. Цілі сталого розвитку. UNDP. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku>.
4. Витоптова В.А. (2024). Дослідження стану та проблем сільського господарства України в умовах воєнного часу. Аграрні інновації, № 23. С. 210-213. DOI: <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2024.23.30>.
5. Дяченко М.І., Жмуденко В.О. (2023). Аграрний сектор України: поточний стан та його відновлення в умовах трансформаційних змін. Економіка та суспільство, Вип. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023->

56-8.

6. Майстро С.В. (2023). Сучасний стан сільського господарства та особливості державної аграрної політики в умовах воєнного стану в Україні. Вісник Національного університету цивільного захисту України (Серія: «Державне управління»), Вип. 1(18). С. 147-156. DOI: <http://www.doi.org/10.52363/2414-5866-2023-1-16>.
7. Сущенко О.А., Тимкован В.І. (2025). Структурно-динамічний аналіз функціонування сільського господарства регіонів України. Економіка та суспільство, Вип. 73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-1>.
8. Вакуленко В.Л., Лю Юнтао, Сметан Д.С. (2024). Аналіз рівня цифровізації сільськогосподарських підприємств України у період воєнного стану. Економіка та суспільство, Вип. 69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-122>.
9. Єсип А.І., Бондаренко С.В. (2024). Роль цифрових платформ та екосистем у формуванні сучасної бізнес-моделі аграрного підприємства. Економіка і регіон, № 3(94). С. 78-85. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.3\(94\).3485](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.3(94).3485).
10. Лебідь О.В. (2022). Аналіз застосування інформаційних технологій в органічному сільському господарстві. Зернові культури, Вип. 6, № 1. С. 177-185. DOI: <https://doi.org/10.31867/2523-4544/0221>.
11. Лобода О.М. (2023). Аналіз та переваги застосування цифрових технологій в агровиробництві. Таврійський науковий вісник, Вип. 16. С. 76-84. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.10>.
12. Гузенко М.В. (2025). Виклики реалізації економічної політики сталого сільського господарства. Академічні візії, Вип. 43. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15556591>.
13. Сервіс для визначення кодів видів економічної діяльності за КВЕД-2005 та КВЕД-2010. Державна служба статистики України. URL: <https://kved.ukrstat.gov.ua/>.
14. Аграрії та юристи найчастіше закривали бізнес за час великої війни — дослідження YC.Market. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/05/29/127929242/>.
15. Ukraine: Mine contamination is lethal legacy of Russia's invasion. UN Mine Action Service. URL: <https://news.un.org/en/story/2025/04/1161956>.
16. Площа територій України, потенційно забруднених мінами та вибухонебезпечними предметами, зменшилась на 17 000 км² у 2024 році. Міністерство оборони України. URL: <https://surl.lu/deozjn>.
17. Русан В.М., Жураковська Л.А. (2024). Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. НІСД. URL: <https://surl.cc/fkpohl>.
18. Русан В.М., Жураковська Л.А. (2025). Підсумки функціонування аграрного сектору України у 2024 році. НІСД. URL: <https://surl.li/hmlnzu>.
19. «Земельний банк» — проєкт Фонду державного майна України. URL: <https://landbank.spfu.gov.ua/>.
20. European Enterprises Network. Україна. URL: <https://eenukraine.com/uk>.
21. Е-каталог. URL: <https://ekatalog.cid.center/>.

References:

1. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Hlushkov, O. (2025). Prodo volcha bezpeka: sutnist, evoliutsiia poniattia ta suchasni imperatyvy zabezpechennia [Food security: essence, evolution of the concept and modern imperatives of security]. *Economic Scope*, № 200. Pp. 144-150. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.200.144-150>. [In Ukrainian].
3. Sustainable development goals. (n.d.). UNDP. Retrieved from: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku>. [In Ukrainian].
4. Vytoptova, V. (2024). Doslidzhennia stanu ta problem silskoho hospodarstva Ukrainy v umovakh voiennoho chasu [Study of the state and problems of agriculture in Ukraine in wartime conditions]. *Agrarian Innovations*, № 23. Pp. 210-213. DOI: <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2024.23.30>. [In Ukrainian].
5. Diachenko, M., & Zhmudenko, V. (2023). Ahrarnyj sektor Ukrainy: potochnyj stan ta yoho vidnovlennia v umovakh transformatsiinykh zmin [The agricultural sector of Ukraine: the current state and its recovery in the conditions of transformational changes]. *Economy and Society*, Vol. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-8>. [In Ukrainian].
6. Maistro, S. (2023). Suchasnyi stan silskoho hospodarstva ta osoblyvosti derzhavnoi ahrarnoi polityky v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [The current state of agriculture and features of the state agricultural policy in the conditions of martial state in Ukraine]. *Bulletin of National University of Civil Defence of Ukraine (Series: State administration)*, Vol. 1(18). Pp. 147-156. DOI: <http://www.doi.org/10.52363/2414-5866-2023-1-16>. [In Ukrainian].
7. Sushchenko, O., & Tymkovan, V. (2025). Strukturno-dynamichniy analiz funktsionuvannia silskoho hospodarstva rehioniv Ukrainy [Structural-dynamic analysis of the functioning of agriculture in the regions of Ukraine]. *Economy and Society*, Vol. 73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-1>. [In Ukrainian].
8. Vakulenko, V., Liu Yuntao, & Smetan, D. (2024). Analiz rivnia tsyfrovizatsii silskohospodarskykh pidpriemstv Ukrainy u period voiennoho stanu [Analysis of the level of digitalisation in agricultural enterprises of Ukraine in the period of martial law]. *Economy and Society*, Vol. 69. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-69-122>. [In Ukrainian].
9. Yesyp, A., & Bondarenko, S. (2024). Rol tsyfrovyykh platform ta ekosystem u formuvanni suchasnoi biznes-

modeli ahrarnoho pidpriemstva [The role of digital platforms and ecosystems in the formation of the modern business model of an agrarian enterprise]. *Economics and Region*, № 3(94). Pp. 78-85. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.3\(94\).3485](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.3(94).3485). [In Ukrainian].

10. Lebid, O. (2022). Analiz zastosuvannya informatsiinykh tekhnolohii v orhanichnomu silskomu hospodarstvi [Analysis of the application of information technology in organic agriculture]. *Grain Crops*, Vol. 6. № 1. Pp. 177-185. DOI: <https://doi.org/10.31867/2523-4544/0221>. [In Ukrainian].

11. Loboda, O. (2023). Analiz ta perevahy zastosuvannya tsyfrovyykh tekhnolohii v ahrovyrobnytstvi [Analysis and advantages the application of digital technologies in agricultural production]. *Taurida Scientific Herald*, Vol. 16. Pp. 76-84. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.16.10>. [In Ukrainian].

12. Huzenko, M. (2025). Vyklyky realizatsii ekonomichnoi polityky staloho silskoho hospodarstva [Challenges of implementing economic policy for sustainable agriculture]. *Academic Visions*, Vol. 43. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15556591>. [In Ukrainian].

13. Service for determining economic activity codes under KVED-2005 and KVED-2010. The State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: <https://kved.ukrstat.gov.ua/>.

14. Farmers and lawyers were the most likely to close their businesses during the Great War — a study by YC.Market. Retrieved from: <https://minfin.com.ua/ua/2024/05/29/127929242/>.

15. Ukraine: Mine contamination is lethal legacy of Russia's invasion. UN Mine Action Service. URL: <https://news.un.org/en/story/2025/04/1161956>. [In English].

16. Ploshcha terytorii Ukrainy, potentsiino zabrudnennykh minamy ta vybukhonebezpechnymy predmetamy, zmenshylas na 17 000 km² u 2024 rotsi [The area of territories in Ukraine potentially contaminated with mines and explosive objects decreased by 17,000 km² in 2024.]. (2024). Ministry of Defence of Ukraine. Retrieved from: <https://surl.lu/deozjn>. [In Ukrainian].

17. Rusan, V., & Zhurakovska, L. (2024). Ahrarnyi sektor Ukrainy u 2023 rotsi: skladovi stiikosti, problemy ta perspektyvni zavdannia [Ukraine's Agricultural Sector in 2023: Components of Resilience, Challenges, and Priority Tasks]. National Institute for Strategic Studies. Retrieved from: <https://surl.cc/fkpohl>. [In Ukrainian].

18. Rusan, V., & Zhurakovska, L. (2025). Pidsumky funktsionuvannya ahrarnoho sektoru Ukrainy u 2024 rotsi [Outcomes of Ukraine's Agricultural Sector Performance in 2024]. National Institute for Strategic Studies. Retrieved from: <https://surl.li/hmlnzu>. [In Ukrainian].

19. «Land Bank» is a project of the State Property Fund of Ukraine. Retrieved from: <https://landbank.spfu.gov.ua/>.

20. European Enterprises Network. Ukraine. Retrieved from: <https://eenukraine.com/uk>.

21. E-katalog. Retrieved from: <https://ekatalog.cid.center/>.